

مسئله پدید آمدن فرزند ارشد

جنبدی شاپور یگانه دانشگاه خاورمیانه

می نویسد :

«دانشگاه جنبدی شاپور می باید در قرن پنجم و حتی چهارم میلادی برپا شده باشد که اندک اندک بصورت پایگاهی پرکشش برای «نوافلاطونیان» و نسطوریان رانده شده از «ادسا» درآمد.» (۳)

بدینسان مرکز علمی جنبدی شاپور سیمای جهانی بخود گرفت بطوریکه اندیشمندترین مردمان روی زمین زادگاه خود را به آنهنگ این پایگاه علمی ترک می گفتند.

شهرت جنبدی شاپور، دانشجویان ملل مجاور را هم بآنجا جلب می کرد چنانکه

گرچه بدرستی روشن نیست که دانشگاه جنبدی شاپور در چه زمانی برپا شده است (۱) ولی اینقدر مسلم است که در دوران زمامداری انوشیروان بنهایت اوج و عظمت رسیده بود. عنلمت جنبدی شاپور از زمانی آغاز شد که در سال ۴۸۹ میلادی عده ای از دانشمندان و مسیحیان نسطوری که از قسطنطنیه رانده شده بودند؛ با رفسر سوی این پایگاه علمی را بستند و نیز در سال ۵۲۹ میلادی که افلاطونیان جدید از آتن، تبعید شده بودند، باین شهر علم ودانش روی آوردند. (۲) دکتر «جرج سارتن» مؤلف کتاب «تاریخ علم»

- (۱) فردوسی بنای آنرا به اردشیر بابکان نسبت داده است و طبق نظریه ایشان اردشیر جنبدی شاپور را به نام پسرش بنا نهاد. بعضیها بنای آنرا به شاپور اول (۲۴۱-۲۷۱ م) نسبت می دهند گویا این شهر روی رقابت بنا شده است، گندی شاپور (= وه اند یوشا هپوهیر .) یعنی شهر شاپور بهتر از انطاکیه است - رجوع شود به کتاب تاریخ طب ایران : نجم آبادی ص ۴۴۹-۴۵۰-۴۵۱
- (۲) تاریخ ادبیات ایرانی ص ۴-۵ - (۳) تاریخ علم : جرج سارتن.

از چهارصد سال یگانه دانشکده پزشکی در
سراسر خاورمیانه فقط جندی شاپور خوزستان
بود «۴»

طبق نوشته مورخان : کتابخانه این
دانشگاه دارای ۲۵۹ اطاق و پراز کتابهایی
بزبان پهلوی، سریانی، هندی و یونانی
بوده است. در این دانشگاه، فلسفه، طب و
نجوم تدریس می شد و در دانشکده طب این
دانشگاه، طب ایرانی و هندی و یونانی هر
سه تدریس میشده است «۵»

بدین ترتیب ملاحظه می شود : دانشگاه
جندی شاپور در دوران ساسانیان یگانه
پایگاه علمی و فرهنگی ایران زمین بشمار
می رفت و آثار و ذخائر فرهنگی ایران در این
مرکز علمی نگهداری می شد.

اکنون باید دید، مسلمانان این شهر
فرهنگی را چگونه فتح کردند ؟

* * *

فتح جندی شاپور.

جندی شاپور که دارای دانشگاه و مرکز
علوم بود بوسیله فرمانده سپاه اسلام «زربین
عبدالله» محاصره گردید و چون قادر بر فتح
آن نبودند «ابوسیره» فاتح شوش بیاری او
رفت و مدتی شهر را محاصره نمود.

«حارث بن کلد» و «نضر بن حارث»

دو نفر طبیب معروف عرب که : زمان رسول
اکرم (ص) می زیستند فارغ التعلیم این
دانشگاه بودند. (۱)

در تاریخ می نویسند : یکی از یاران
پیغمبر بنام «سعد» بیمار شد پیامبر اکرم (ص)
بیاد او رفت. سعد می گوید : پیغمبر دستهای
خود را بسینه من گذارد دلم آرام گرفت .
سپس فرمود : احوال خود را به «حارث
این کلد» بگو که او طبیب است. (۲) باینکه
در آن موقع حارث مسلمان نشده بود.

این دانشگاه خصوصاً از نظر طب در آن
زمان شهرت فراوانی داشت. «القفطی»

در کتاب «اخبار الحکماء» می نویسد :
روش معالجه در نزد پزشکان جندی شاپور
بر روش یونانیان و هندو ها برتری داشت
زیرا آنان مزایای هر قوم را گرفتند و چیزی
هم از خود بر آن افزودند. دستور ها و قوانینی
برای آن ترتیب دادند. بدین ترتیب کتبی
که حاوی مطالب تازه بود پدید آوردند «(۳)

این مرکز علمی، در طی چهار قرن یگانه
دانشکده پزشکی خاورمیانه بشمار میرفت
و بنا بر قول **پروفیسور لوی** : «در این نکته
جای تعجب نیست، زیرا در طی مدت بیش

(۱) تاریخ علوم و ادبیات ایرانی ص ۵ (۲) ترجمه تاریخ الحکماء ص ۲۲۲-۲۲۳. عیون الانبیاء فی

طبقات الاطباء : ابن ابی اصیبه (۳) اخبار الحکماء : ابن قفطی : ص ۱۷۴

(۴) میراث اسلام : فصل یازدهم.

(۵) مجله هنر و مردم شماره ۸۰ ص ۵.

غلام را از آزاد تشخیص دهیم، پس از شوری و مشورت، تمام مسلمانان گفتند: در اسلام میان برده و آزاد تفاوتی نیست ناگزیر امان را امضاء کردند. (۱)

بدین ترتیب جندی شاپور بدون جنگ و خونریزی بدست لشکر اسلام فتح شد و اهل شهر تسلیم شدند. آری این شهر فرهنگی بدون هیچ آسیبی گشوده شد، نه کتابی سوزانده شد و نه کتابخانه‌ای ویران گردید.

موقعیت جندی شاپور در دورۀ اسلامی

پس از فتح ایران بدست مسلمانان، دانشگاه جندی شاپور نه تنها آسیبی ندید، بلکه بگواهی مورخان، همچنان با شور بیشتر بکار خود ادامه داد و در همین روزگار بود که برای آموختن فن پزشکی، بیمارستانی نیز به این دانشگاه افزوده شد، بدینسان جندی شاپور توانست در پناه امنیتی که مسلمانان بوجود آورده بودند، حافظ و نگهدارنده و ناشر میراث فرهنگی ایران باشد. بقول دکتر «سارتن» دانشگاه جندی شاپور که بزرگترین مرکز علمی آن زمان بود، علوم پزشکی ایران و یونان و هندوستان را بوسیله متخصصین عصر کشور می‌آموخت و در بیمارستان اطباء را تربیت میکرد و همین متخصصین و پزشکان بودند که کتب طب پهلوی و یونانی و هندی را بمری ترجمه

روزی مردم شهر برخلاف انتظار، دروازه شهر را گشودند و مردم بطور عادی بکار روزانه خود مشغول شدند، اصناف مغازه‌های خود را باز کردند و کشاورزان در اطراف شهر پراکنده شدند. با اصطلاح مردم حال عادی بخود گرفتند مثل اینکه اصلا جنگی واقع نشده است.

مسلمانان از مشاهده این وضع بسیار تعجب کردند، علت را پرسیدند؛ مردم جندی شاپور گفتند: شما خود بما امان دادید و باز بر تعجب آنها افزوده شد، سر بازان اسلام بکلی منکر شدند. اهل شهر تیری آوردند، که از طرف مسلمانان بداخل شهر پرتاب شده بود، روی آن نوشته بود که مردم این شهر از طرف مسلمانان در امان هستند. مسلمانان در این باره تحقیق کردند سرانجام معلوم شد یکی از ایرانیان که برده یکی از مسلمین بود آنرا نوشته و خود سرانه بداخل شهر انداخته است و مردم شهر جندی شاپور هم آنرا وسیله نجات خود دانستند و باطمینان آن تیر، دروازه را گشوده‌اند. چون از آن غلام ایرانی علت را پرسیدند گفت: چون آنها هموطنان من هستند خواستم دلسوزی کرده خون آنها ریخته نشود. فرمانده لشکر گفت: این امان از طرف يك غلام داده شده نه از طرف خود مسلمین. آنها گفتند: ما نمی‌توانستیم

(۱) تاریخ طبری ج ۳ ص ۹۳ چاپ قاهره

جندی شاپور را حفظ کردند و مزاحم آنها نشدند، کتابهای اساسی علم و فلسفه که غالباً بسریانی ترجمه شده بود در مدارس محفوظ ماند «۵» (۲)

بدین ترتیب جندی شاپور و مراکز بزرگ علمی و فرهنگی دیگر ایران، یونان، روم، هند سریانی و نبطی در اوایل دوران اسلام، توانست حافظ و نگاهدارنده ذخائر و میراث فرهنگی ملل مغلوب باشد.

البته دانشمندان و علمای اسلام بنوبه خود در رشته های مختلف علوم، ابداعات فراوانی داشتند که با میراث فرهنگی و علمی گذشتگان آمیخته گردید و اساس فرهنگ نوین و درخشانی را تشکیل داد که بموقع از آن بحث خواهیم کرد.

طبی تأسیس نمود و این دستگاه علمی یونانی و سریانی در عهد عباسیان نیز دوام یافت و رونقی بسزا داشت « (۱)

بالاخره محفوظ بودن این دانشگاه از گزند حوادث عامل بسیار مهمی برای نگاهداری آثار و ذخائر فرهنگی ایران بود. مسلمانان نه تنها این دانشگاه را حفظ کردند بلکه طبق گفتار مورخان تمام مراکز علمی ملتهای مغلوب را محفوظ داشتند.

چنانکه مورخ معروف معاصر «ویل دورانت» در این باره می نویسد: خلفای اسلامی میدانستند که عربها در زمینه علم و فلسفه عقب مانده اند و یونانیان میراث فراوانی از علوم در شام بجای نهاده اند مدارس معتبر مسیحی و صابی و ایرانی، اسکندریه، بیروت، انطاکیه، نصیبین و

کش و زان طبس چرم پوشیدن پشیمانان جرمی شدند ... ولی

چند کارگر کشاورز به جرم ظاهر شدن با «پیشاما» در خیابان های طبس جریمه شدند. این نخستین باری است که عده یی پس از وضع این قانون در طبس جریمه می شوند. گفته میشود کارگران و کشاورزان جریمه شده لباس های محلی روستائی (شلوار بنددار) در برداشته اند و این لباسی است که معمولاً روستائیان ایرانی می پوشند.

یکی از این کارگران گفت: اگر قرار باشد مردم را به جرم پوشیدن پیشاما جریمه کنند، باید روزانه هزاران کشاورز جریمه شوند. پیش از جریمه کردن؛ بهتر است اداره کشاورزی، و شرکت تعاونی و با مقامات دیگر، برای کشاورزان و کارگران شلوار میخی بخرند!

طبس - خبرنگار کیهان

مسکتب اسلام - اگر پوشیدن پیشاما برای کشاورزان آن دیار که يك لباس محلی محسوب می شود جریمه دارد پس آنها که با اندام نیمه برهنه به همه خیابانها گام می نهند چه جریمه ای باید داشته باشند، این است معنی ضد توقیف در قوانین اجتماعی ما!

(۱) تاریخ ادبی ایران: ادوارد براون ج-ص ۴۵۵

(۲) تاریخ تمدن ویل دورانت ج ۱۱ ص ۱۴۶-۱۴۷